ד״ר אודי קולומבוס, אקולוג נגב צפוני

סקר זוחלים בשמורת כלך סיני 2024 – דו"ח מסכם

אודי קולומבוס ויובל הרמתי. ספטמבר 2024

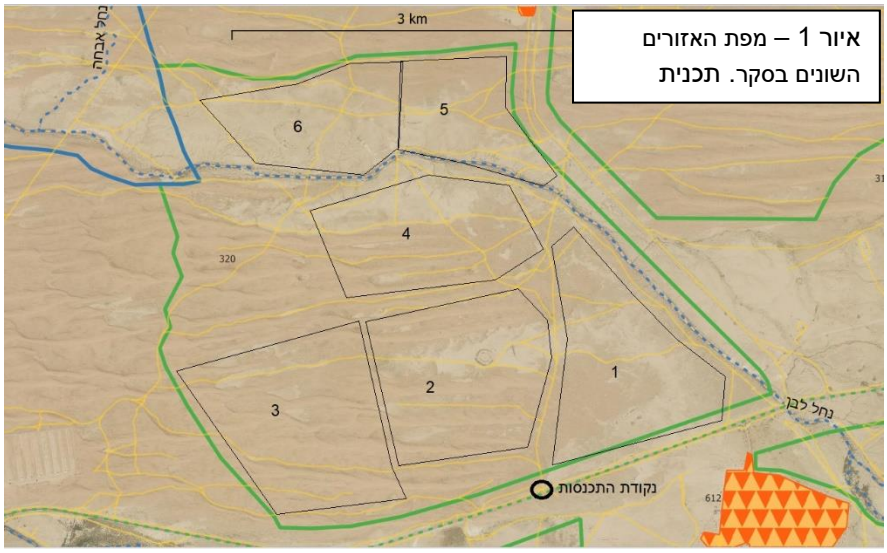
זעמן אוכפים. פרט אחד מתוך 2 שניצפו בסקר. צילום: אסף בן-חמו

רקע

שמורת כלך סיני היא שמורת מאושרת בגוש החולות של הנגב המערבי. צמודה לשמורות חולות עגור (דרום) בצפון מערב ושמורת חולות שונרה במזרח. השמורה עשירה בערכי טבע ובעלת מגוון מינים גבוה, בעיקר הודות למגוון בתי הגידול על שטח מצומצם יחסית: חול, לס וגיר (נחל לבן העובר בתוכה). עם זאת, מעולם לא נערך בה סקר זוחלים מקיף. סקר זה הינו המשך לשני סקרי זוחלים בחולות שנערכו במתכונת דומה בחולות משאבים ובנחל סכר בשנים קודמות. מטרת הסקר להעשיר את הידע הביולוגי והאקולוגי על שמורה זו, ולעזור בקידום הכרזתה הסטטוטורית.

שיטות

במהלך ה-5/9/2024 התכנסו בכניסה לשמורה כ-20 סוקרים. קבוצת הסוקרים הורכבה מפקחים, אקולוגים, מומחי זוחלים, ומספר ילדים שהצטרפו לסקר. הסוקרים התחלקו ל-5 קבוצות, שבכל אחת לפחות מומחה אחד, וכל קבוצה ניגשה לאזור אחר בשמורה לפי מפה שהוכנה מבעוד מועד (איור 1). לאחר סקר יומי (17:45 עד 19:00 בערך) שהתרכז בחברת פעילי-יום ובעקבות, חזרו הסוקרים לנקודת המפגש לטובת ארוחת-ערב משותפת. ב- 20:00 יצאו הקבוצות לסבב נוסף שמטרתו איתור פעילי-לילה. סבב זה הסתיים סביב 22:30. כל התצפיות הוזנו לאפליקציית "דיווחים לרט"ג" בטלפון ונכנסו אוטומטית לבסיס המידע של רט"ג (Timi).

איור 1 – מפת האזורים השונים בסקר. תכנית

גן התעשיה עומר, אזה"ת עומר; רח' אלומות 3a, מיקוד 8496500
טל' 08-6280404 (שלוחה 3) פקס 08-6230021
udic@npa.org.il
www.parks.org.il

ד"ר אודי קולומבוס, אקולוג נגב צפוני

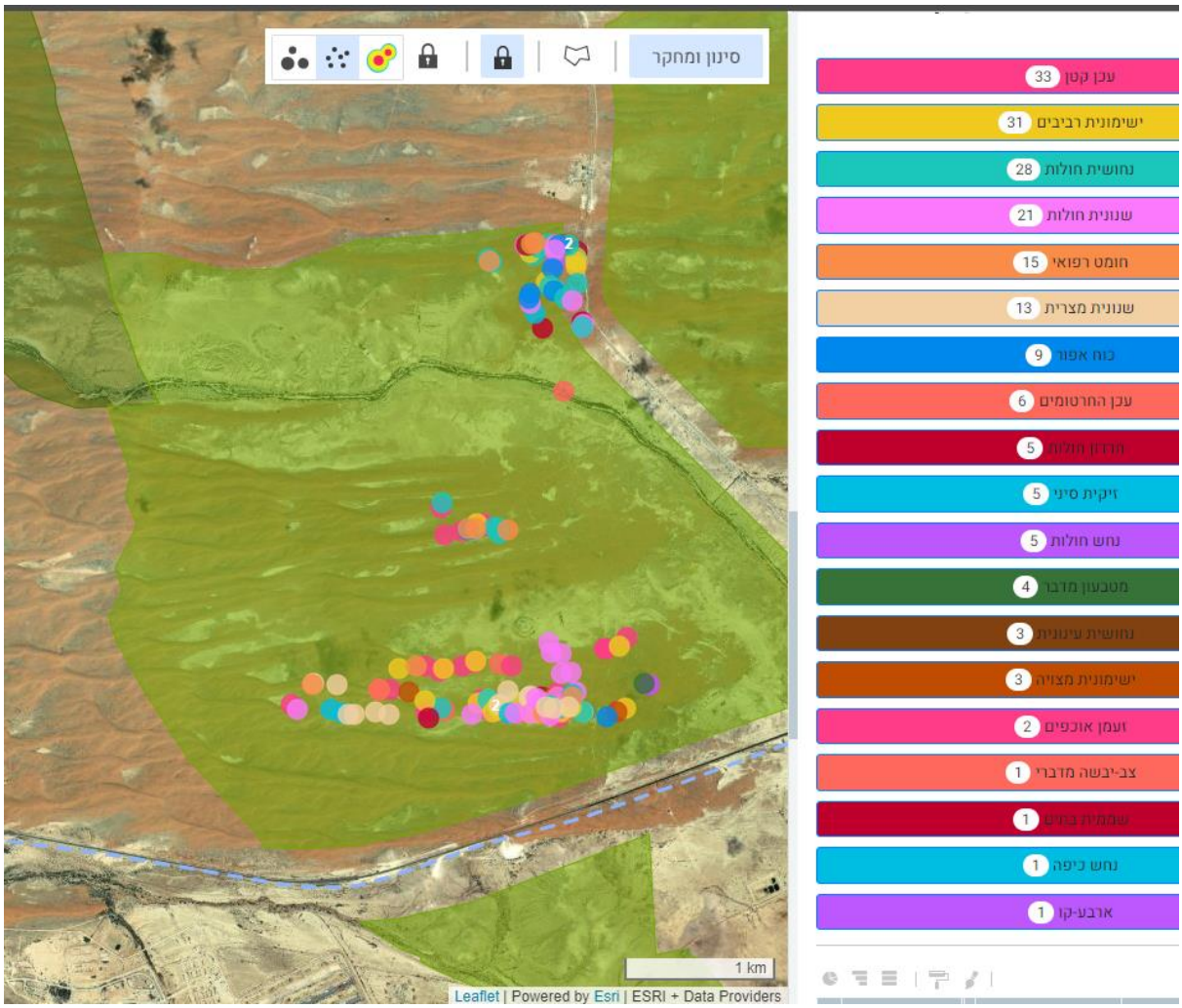
ממצאים

סה"כ אותרו במהלך הסקר 227 פרטים שונים מ-19 מינים שונים, חלקם תעוד של עקבות וחלקם פרטים חיים שנמצאו במהלך הסקר. כמחצית מהמינים הינם פעילי-יום ומחציתם פעילי-לילה. המינים הנפוצים ביותר הינם נחושית חולות, ישימונית רביבים ועכן קטן. ראו טבלה 1 לפרוט. שני מינים מצויים ברמות שונות של סכנת הכחדה: חרדון חולות וצב-יבשה מדברי.

טבלה 1: סך התצפיות במהלך הסקר. הצבעים מסמלים פעילי-יום (חום) לעומת פעילי-לילה (כחול). מינים שתועדו רק באמצעות עקבות מסומנים ב-*.

שם המין	שם מדעי	סטטוס שימור IUCN	מספר פרטים	מספר תצפיות
נחושית חולות	Sphenops sepsoides	LC	47	28
ישימונית רביבים	Stenodactylus petrii	LC	36	31
עכן קטן	Cerastes vipera	LC	34	33
שנונית חולות	Acanthodactylus scutellatus	LC	31	21
שנונית מצרית	Acanthodactylus aegiptius	LC	16	13
חומט רפואי	Scincus scincus	LC	15	15
כוח אפור*	Varanus griseus	LC	9	9
נחש חולות	Lytorhynchus diadema	LC	6	5
חרדון חולות	Agama savignii	VU	6	5
עכן החרטומים	Cerastes cerastes cerastes	LC	6	6
זיקית סיני	Chamaeleo chamaeleon musae	LC	5	5
ישימונית מצויה	Stenodactylus sthenodactylus	LC	4	3
נחושית עינונית	Chalcides ocellatus	LC	3	3
מטבעון מדבר	Spalerosophis diadema cliffordi	LC	3	3
זעמן אוכפים	Coluber rogersi	LC	2	2
צב-יבשה מדברי*	Testudo kleinmanni	CR	1	1
נחש כיפה	Macroprotodon cucullatus	LC	1	1
שממית בתים	Hemidactylus turcicus turcicus	LC	1	1
ארבע-קו*	Psammophis schokari	LC	1	1
סכום כולל	**19**		**227**	**186**

ד"ר אודי קולומבוס, אקולוג נגב צפוני

איור 2: תפרוסת התצפיות בשמורה לפי מין. המספרים ליד כל שם מציינים את מספר התצפיות ולא מספר פרטים.

דיון

סקר זה אישש את המידע המוקדם על חשיבותה של שמורה זו מבחינת חברת הזוחלים וחברת החי בכלל. על-אף גודלה הקטן, נמצאו בה כלל המינים הפסאמופיליים (חובבי-חול) המוכרים מגוש החולות הגדול ('חולות חלוצה') ששמורה זו נמנית עליו. בנוסף ל-12 מינים מובהקים לבית-גידול חולי, נמצאו בה גם 7 מינים ג'נראליסטיים, שגם הם מוכרים מהשמורות הסמוכות, אך לא רק על-גבי מצע חולי. עושר מינים כה גבוה (19 מינים, המהווים 23% מסך מיני הזוחלים היבשתיים בישראל) מעיד על תפקוד אקולוגי גבוה של השמורה ושל המערכת האקולוגית החולית ועל תרומת מפגש בתי הגידול בשמורה לעושר מינים גבוה. הקבוצה שסרקה את משטח הלס שמצפון לנחל לבן מצאה 4 מינים שלא נראו בשאר השמורה. המצאות מיני דגל של עופות ויונקים במהלך הסקר כגון חובארה מדברית (עקבות רבות, ואף פרט אחד שהוטרד ממקומו), פרא וקיפוד חולות, מחזקים את התמונה ואת המסקנה לעיל. סקרים משלימים שנערכו בשנתיים האחרונות על כלך סיני (צמח בסכנת הכחדה) וחברת העופות המקננים בשמורה – משלימים תמונה של שמורה עשירה, מגוונת ואף ייחודית בהבטים מסויימים ביחס לשמורות השכנות – מה שמחדד את חשיבות הכרזתה בהקדם האפשרי. חשוב להדגיש כי הסקר לא בוצע באופן מלא ביחס לתכנון המוקדם, ושהצליח לכסות רק 50% משטח השמורה. עם זאת, נראה שכל בתי הגידול החשובים נסקרו, ושהממצאים מייצגים היטב את חברת

גן התעשיה עומר, אזה"ת עומר; רח' אלומות 3a, מיקוד 8496500
טל' 08-6280404 (שלוחה 3) פקס 08-6230021
udic@npa.org.il
www.parks.org.il

ד"ר אודי קולומבוס, אקולוג נגב צפוני

ההרפטופאונה המקומית. רצוי לחזור ולבצע סקר מעין זה אחת למספר שנים ולהשתמש בממצאי הסקר כנקודת השוואה בסיסית למדידת השינויים לאורך זמן.

נספחים

שמות המומחים והפקחים שהשתתפו בסקר:

מומחים: בעז שחם, איתי טסלר, יורם פרומקין, אסף אוזן, סיימון ג'יימסון, לירן שגיא, עקיבא טופר, שלומי אהרון.

פקחים ואקולוגים: יובל הרמתי, אליאב מסלטי, אופיר ברוקנשטיין, אסף בן-חמו, חנן לבבי, ייבגני קמינסקי, תמיר שדה, יפתח מגן, אודי קולומבוס, זהבה סיגל, יובל צוקרמן, מיכל גלברד.

תמונות מייצגות

גן התעשיה עומר, אזה"ת עומר; רח' אלומות 3a, מיקוד 8496500
טל' 08-6280404 (שלוחה 3) פקס 08-6230021
udic@npa.org.il
www.parks.org.il

ד"ר אודי קולומבוס, אקולוג נגב צפוני

גן התעשיה עומר, אזה"ת עומר; רח' אלומות 3a, מיקוד 8496500
טל' 08-6280404 (שלוחה 3) פקס 08-6230021
udic@npa.org.il
www.parks.org.il